

Het Inseelpark in Gronau:
een monumentaal gebied
omgebouwd tot land-
schapspark.

In gesprek met professor Gert-Jan Hospers

Monument-taal spreken

Wat 'doet' een monument met zijn omgeving? Voor wie staat het er? En wanneer ben je als gemeente goed bezig met je monumenten? In een gesprek met professor Gert-Jan Hospers, verbonden aan de Universiteit Twente en de Radboud Universiteit, kijken we verder dan de monumentale waarde sec. Een monument moet je kunnen lezen.

Trouwe lezers van Stadswerk magazine kennen Gert-Jan Hospers als vaste columnist van ons tijdschrift. In zijn columns kijkt hij als het ware voorbij de alledaagse realiteit van de openbare ruimte. Ook over monumenten en hun betekenis voor stad en dorp heeft hij een uitgesproken mening. Dat begint al bij het indelen ervan. Hospers onderscheidt vier functies. 'Allereerst de functie van het monument als totempaal: een symbool voor de lokale gemeenschap en daarmee de identiteit van een stad of dorp. Ten tweede het monument als uithangbord, iets waarmee je als stad of dorp de aandacht van potenti-

ele bezoekers trekt. Ten derde het monument als ontmoetingsplaats, een plek waar mensen samenkomen omdat het een vertrouwde plek is. En ten slotte het monument als voedingsbodem, een broedplaats voor nieuwe activiteiten. Het gaat dan vaak om wat grotere industriële gebouwen met betaalbare ruimtes voor beginnende bedrijfjes.'

Wat zijn de mogelijkheden?

Bestuurders zijn niet altijd zorgvuldig omgegaan met hun monumenten. Dat geldt ook voor Hospers' thuisstad, Enschede. 'Van het grootse textielverleden van

deze stad is bijna niets tastbaars meer over. Hoe anders is het net over de grens, in de plaats Gronau. Daar is meer uit het industriële verleden behouden, zoals op veel plekken in Duitsland. Je kunt daar een soort vierdeling zien in de herbestemming ervan. Ten eerste een specifieke culturele herbestemming. In het geval van Gronau is een textiel fabriek omgebouwd tot rock- en popmuseum. De bezoekersaantallen blijven echter al jaren achter bij de hoge verwachtingen die de gemeente ervan had. Een tweede mogelijkheid is herbestemming tot recreatieruimte, zoals in Gronau het Inseelpark laat zien: het is een overblijfsel van de Landesgartenschau of LAGA uit 2003, zeg maar een Duitse variant van de Floriade. Een andere mogelijkheid is om bedrijvigheid te huisvesten in een monument. En tenslotte - je zou haast vergeten dat die mogelijkheid ook nog bestaat - niets doen en het monument teruggeven aan de natuur, wat ze in Gronau ook hebben gedaan. Dat levert soms interessante natuur op. We kennen natuurlijk al vleermuizen in verlaten bunkers en kelders, maar soms vind je op stilgelegde industriële arealen ook bijzondere plantensoorten. Die zijn meegereisd met de levering van grondstoffen en komen na het staken van de bedrijvigheid letterlijk tot grote bloei. In het Ruhrgebied spreekt men intussen al van "postindustriële Spon-tanvegetation".'

Brede blik

Het is dus zaak om bij herbestemming van erfgoed een brede blik te hebben en te zorgen voor een goede match tussen wat er aan erfgoed 'op de markt komt' en wat de omgeving nodig heeft. De gemeente is hierbij volgens Hospers de ideale matchmaker omdat zij meerdere belangen met elkaar kan verknopen en uiteindelijk gaat over bestemmingsplannen. 'Vrijwel iedere gemeente probeert bezoekers van buiten te trekken, toeristen en dagjesmensen; het in het zonnetje zetten van de monumenten is daarvoor een uitstekende manier. En ook winkeliers trekken doorgaans extra klanten dankzij de speciale sfeer en beleving die monumenten bij bezoekers oproepen. Maar bij het ombouwen van een fabriek tot bijvoorbeeld een museum komt veel kijken, niet alleen in bouwtechnische maar ook in juridische zin.' Het belang van monumenten voor bewoners verdient meer aandacht, vindt Hospers. Het gaat dan om de eerder genoemde func-

tie van ontmoetingsplaats en die van totempaal, iets wat bewoners trots maakt op hun plek. Hospers: 'Gemeenten zouden bij herbestemming vaker samen met bewoners kunnen kijken naar de mogelijkheden. Ze kunnen ook een rol spelen bij het toekomstig beheer en het organiseren van festiviteiten rond een monument.'

Locatie, locatie, locatie

Of een monument wel of niet goed uit de verf komt, hangt in hoge mate af van de locatie. En natuurlijk van mensen die het monument goed kunnen 'lezen', de juiste herbestemming weten te vinden en die koppelen aan commercieel levensvatbare functies zoals horeca. Een kwestie van goed ondernemerschap dus. Gemeenten zouden ondernemers met een scherpe visie op herbestemming optimaal moeten faciliteren. En als het even kan zelf het goede voorbeeld moeten geven, door bijvoorbeeld gemeentelijke instellingen in een herbestemd te gebouw vestigen - Practice what you preach. En de openbare ruimte, hoe verhoudt die zich tot monumentale waarde? Hospers bepleit een losse aanpak wat betreft een historisch verantwoorde inrichting. 'De restauratie hoeft wat mij betreft niet per se te kloppen, het verleden krijg je er toch niet mee terug. Bovendien ligt fossilisatie van monumenten op de loer, waardoor de creativiteit onder druk komt te staan.' Ten slotte heeft Hospers nog een duidelijk advies voor gemeenten: 'Maak het monument zichtbaar! Zorg dat er veel beelden beschikbaar zijn, die rechtenvrij en makkelijk te verkrijgen zijn. Neem Pisa: de scheve toren staat in ons collectieve fotografische geheugen gegrift. Toeristen willen ernaartoe om te zien of de toren ook echt zo scheef staat als op de foto's. En dat terwijl de scheefste toren ter wereld in Suurhusen staat, net over de Nederlands-Duitse grens in Oost-Friesland. Maar dat weet bijna niemand.' ●

Hospers: 'Het belang van bewoners voor monumenten verdient meer aandacht.'